

СТАНОВЛЕННЯ НОВОГО РЕГІОНАЛІЗМУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

FORMATION OF A NEW REGIONALISM IN CONDITIONS OF GLOBALIZATION

У статті проаналізовано засади становлення нового регіоналізму в умовах глобалізації. Розглянуто сутність глобалізаційних процесів. Розмежовано поняття «глобалізація» та «інтернаціоналізація». Визначено основні характерні ознаки глобалізації, причини та ознаки становлення нового регіоналізму. З'ясовано, що становлення нового регіоналізму в умовах модернізації економіки в контексті євроінтеграції України, що базується на децентралізації державних владних повноважень, сприятиме досягненню конкурентних переваг на європейському та світовому ринках.

Ключові слова: глобалізація, новий регіоналізм, інтернаціоналізація, регіоналізація, регіональний розвиток.

В статті проаналізовані принципи становлення нового регіоналізму в умовах глобалізації. Рассмотрена сущность глобализационных процессов. Разграничены понятия «глобализация» и «интернационализация». Определены основные харак-

терные признаки глобализации, причины и признаки становления нового регионализма. Выяснено, что становление нового регионализма в условиях модернизации экономики в контексте евроинтеграции Украины, основанное на децентрализации государственных властных полномочий, будет способствовать достижению конкурентных преимуществ на европейском и мировом рынках.

Ключевые слова: глобализация, новый регионализм, интернационализация, регионализация, региональное развитие.

The article analyzes the principles of a new regionalism formation in the conditions of globalization. The essence of globalization processes is considered. The concept of «globalization» and «internationalization» are distinguished. The main characteristic features of globalization causes and signs of a new regionalism formation are determined.

Key words: globalization, new regionalism, internationalization, regionalization, regional development.

УДК 330:332

Тулчинський Р.В.

к.е.н., доцент,
завідувач кафедри менеджменту
і публічного адміністрування
Міжнародний науково-технічний
університет імені академіка Юрія Бугая

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки відбуваються глибокі зміни в усій системі міжнародних відносин. На початку XXI ст. інтернаціоналізація господарської діяльності набула якостей, які дають змогу говорити про її перехід на новий рівень – стадію економічної глобалізації. Підтвердженням цього є те, що даний процес охопив майже увесь світ, набувши по-справжньому глобальних масштабів та зумовивши істотні зміни у самій структурі світового господарства. Економічна глобалізація зумовлює передусім зростаючу взаємозалежність економік різних країн унаслідок інтенсифікації транскордонних переміщень робочої сили, товарів, послуг і капіталу, а також зростаючих обсягів обміну інформацією і технологіями.

Проблеми, що об'єднуються поняттям «глобалізація», впродовж останнього часу і, без сумніву, ще впродовж найближчого, а то й кількох наступних десятиліть, будуть дискусійними у середовищі науковців різних країн. Здебільшого глобалізація уявлялася як новий феномен економічної, соціальної, наукової і культурної сфер, як засіб повсюдного поширення західних цінностей та інструмент формування загальносвітового співтовариства, запорука швидкого освоєння у всьому світі науково-технічних досягнень і залучення периферійних регіонів до світового господарства.

Своєю чергою, процеси економічної глобалізації зумовили виникнення парадигми нового регіоналізму як базису формування державної регіональної політики. Інституціональні та управлінські детермінанти становлення нового регіоналізму є надзвичайно актуальними, а їх з'ясування – своє-

часним для України в умовах модернізації економіки в контексті євроінтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Актуальність дослідження принципів реорганізації та особливостей розвитку територіального простору, розроблення моделей ефективної регіональної політики в умовах глобалізації підтверджується роботами вітчизняних учених, серед яких необхідно відзначити: О. Білоруса, М. Бутко, Я. Верменич, А. Гальчинського, М. Згуровського, Т. Кальченка, Л. Лабенську, Д. Лук'яненка, П. Любченко, Ю. Макогона, С. Макухи, О. Молодцова, Н. Нижник, Ю. Пахомова, М. Пітцик, О. Радченко, В. Рубцова, В. Савчука, С. Саханенко, А. Скаленко, Т. Тарасенко, А. Філіпенка та ін.

Але становлення нового регіоналізму у контексті європейського досвіду в умовах глобалізації досліджено недостатньо та потребує розроблення заходів щодо підвищення ефективності регіональної політики.

Постановка завдання. Метою статті є з'ясування засад становлення нового регіоналізму в умовах глобалізації. Для досягнення поставленої мети було вирішено наступні завдання: з'ясовано сутність глобалізаційних процесів; розмежовано поняття «глобалізація» та «інтернаціоналізація»; визначено основні характерні ознаки глобалізації, причини та ознаки становлення нового регіоналізму.

Вклад основного матеріалу дослідження.

Донині відсутній конструктивний діалог між групами прибічників і критиків глобалізації з приводу причин її виникнення, рушійних сил, можливостей та наслідків. Критики вважають, що внаслі-

док включення нерівномірно розвинутих економік у процес глобалізації, нерівність та нестабільність міжнародної системи зростатимуть, а прибічники вбачають у протекціоністських заходах лише залишки старого порядку, що можуть бути швидко подолані у процесі глобалізації.

Але причина цих розходжень, на нашу думку, в іншому. По-перше, процеси глобалізації ще не набули завершених форм, постійно еволюціонують, змінюють акценти, набуваючи нової рельєфності та рівня складності. По-друге, визначення реальної глибини, параметрів, векторів глобалізації, що формують дефінітивні підходи, залишається проблематичним, оскільки часто поняття глобалізації політизується, що також не сприяє з'ясуванню його реальної суті.

Більшість учених не заперечує того, що глобалізація означає взаємозв'язки й взаємозалежність економік країн на рівні всього світового співтовариства у планетарному масштабі [5, с. 397]. Однак зміст процесів глобалізації, її складові елементи трактуються по-різному, висловлюються суперечливі оцінки їх сутності.

Твердження про глобалізацію як об'єктивний історичний поступ розвитку світогосподарських відносин можна вважати правомірним щодо таких об'єктивних факторів, як інтернаціоналізація та міжнародний розподіл праці, які дійсно існували давно, а тепер одержали нові істотні імпульси, а також нову матеріальну основу у вигляді інформаційних технологій та нових комунікацій. Специфіка відношень між учасниками процесів глобалізації визначається провідними економічно розвинутими країнами, політикою лібералізації, наданням свободи руху практично всім чинникам виробництва.

Ґрунтовне дослідження глобалізації як цілеспрямованого і планомірного процесу й як самокерованого явища здійснене у праці Т. Кальченка [3]. Автор аналізує різні школи сучасної глобалістики, які характеризуються різноплановістю, специфічним дослідницьким інструментарієм та глибиною теоретизування і формулює власний аналіз принципів проблем вимірів глобальних трансформацій, що відбуваються у світі.

Висловлюючи власну точку зору щодо історичного періоду виникнення глобалізаційних процесів, взаємодії та взаємовпливу інтеграційних факторів, Т. Кальченко вибудовує понятійний ряд «інтернаціоналізація – регіоналізація – єдиний і цілісний світ – глобалізація», який проходить між схожими, але методологічно різними поняттями. Інтернаціоналізація є історико-еволюційною підготовкою глобалізації, в операційному сенсі – прямим і безпосередньо попереднім процесом останньої [3, с. 18–19], адже головною функцією інтернаціоналізації було й є забезпечення стійких міжнародних зв'язків у світовій економічній системі.

Принциповою відмінністю глобалізації від інтернаціоналізації є нівелювання національних кордонів, ослаблення підґрунтя національного суверенітету в процесі формування глобальної спільності, тому глобалізацію потрібно розглядати як наслідок об'єктивного процесу поглиблення міжнародного поділу праці та посилення інтернаціоналізації виробництва, втілення вимог сучасної науково-технічної революції, прогресу продуктивних сил і нових можливостей його використання в інтересах розвитку національних економік.

Залучення національних господарств до світової економічної системи відбувається паралельно з іншим процесом – формуванням інтеграційних об'єднань країн, який називають регіоналізацією світової економіки. Зрощування окремих національних господарств у єдиний економічний організм, з одного боку, стимулює процес глобалізації, а з іншого – сприяє певному відокремленню регіональних господарських об'єднань від формування цілісної системи світової економіки. Отже, актуальною дослідницькою проблемою стає з'ясування співвідношення регіоналізації та глобалізації як комплементарних альтернативних процесів сучасності. Зв'язки на глобальному рівні не змінюють, а лише доповнюють регіональне та двостороннє співробітництво, тому багато держав прагнуть інтегруватися саме в регіональні економічні організації.

Країни, що входять до інтеграційних об'єднань, і ті, що до них не належать, по-різному беруть участь у міжнародному поділі праці, здійсненні господарської, у тому числі й зовнішньоекономічної, діяльності. Причому якщо в минулому внутрішньоекономічні відносини були первинними, а міжнародні – вторинними, то в сучасних умовах вони постійно міняються місцями, національні фактори значною мірою витісняються інтернаціональними, які розглядаються ліберальною економічною ідеологією як загальнолюдські цінності [1, с. 23].

Вітчизняні та зарубіжні дослідники слушно наголошують, що характерні риси світового господарства, яке глобалізується, визначаються все ж таки внутрішнім станом національних економік та змінами, що відбуваються в них. Разом із тим, сказане не означає недооцінку впливу зовнішніх економічних зв'язків, які здійснюються на основі міжнародних правил та справляють винятково важливий вплив на розвиток національних господарських комплексів [4, с. 147].

Підсумовуючи численні думки дослідників різних наукових шкіл щодо характерних рис глобалізації, серед них передусім можна виділити такі її характерні ознаки:

- зростаючу взаємозалежність і взаємопов'язаність країн і народів у різних сферах людської життєдіяльності, що в перспективі має при-

звести до утворення планетарного співтовариства людей, формування цілісного світу;

- становлення світового фінансово-економічного простору, ринку планетарного масштабу, злиття окремих економік у глобальну систему із загальними для всіх правилами для попередження та запобігання валютно-фінансовим кризам;

- інформаційну революцію, наслідком якої стало створення світової мережі спілкування на базі новітніх комп'ютерних і медіатехнологій, глобального телебачення, Інтернету;

- універсалізацію світу, розповсюдження системи ліберально-демократичних і соціокультурних цінностей, накопичених євроатлантичною цивілізацією;

- поширення ідеології та політики глобалізму, прагнення використати об'єктивні процеси в суб'єктивних цілях заради формування нового світопорядку на принципах уніполярності.

Наведений перелік тенденцій глобалізаційних процесів в економічній сфері свідчить, що глобалізація знаходиться на початковій стадії свого розвитку, за якою настануть інші етапи вищого ступеня інтеграції світового господарства.

Кінцевою метою глобалізації й основною тенденцією її розвитку вважається формування внутрішнього єдиного світу, цивілізації нового типу, тобто якісної зміни домінуючих суспільних відносин. Істотним складником методологічного підходу до розуміння глобалізаційних процесів є з'ясування їх суперечливості, відокремлення сутнісних протиріч, іманентно властивих глобальним тенденціям, від тих, що можуть бути результатом політики та різної реакції на них із боку суб'єктів світу, що глобалізується. Тому необхідно розглянути кожен глобальну тенденцію у плані впливу на неї усіх факторів, контртенденцій та протиріч у світлі різних теоретичних установок – від ліберальних до консервативних.

Серйозною загрозою для світового розвитку є глобальні проблеми сучасності, які на відміну від локальних та регіональних стосуються усього людства, зокрема: проблеми збереження миру; забезпечення екологічної рівноваги природи і суспільства; подолання розриву соціально-економічного розвитку країн; контролю над демографічними процесами; забезпечення глобальної енергетичної безпеки; боротьби з міжнародним тероризмом і транснаціональним криміналітетом тощо.

Глобалізація створює умови розвитку, що зумовлюють взаємодію спільнот, яка не визначається межами держави. Наприкінці минулого століття глобалізаційні виклики призвели до поширення на теренах Західної Європи концепції регіонального зростання, що передбачає обмеження державного втручання в процес регулювання регіонального розвитку. Це стало поштовхом до запо-

чаткування нової парадигми регіонального розвитку, в основу якої покладено інтереси регіонів та відповідальність за дотримання яких покладається на місцеві органи влади за умов надання їм максимальної самостійності.

Основні принципи становлення нового регіоналізму відображаються у прийнятій Асамблеєю Європейських регіонів 4 грудня 1996 р. Декларації щодо регіоналізму, що полягає у розширенні й посиленні повноважень та окресленні напрямів розвитку регіонів з основними завданнями та положеннями щодо політики підтримання регіоналізму [2].

Під впливом глобалізаційних процесів в європейських країнах формується нова інституціональна практика в межах окремих держав, новий регіоналізм, що має певні спільні тенденції, а саме:

- зменшення впливу держав та адміністративного ресурсу на регулювання економічних процесів у регіонах та створення нових зон регіонального впливу;

- формування нових інформаційних зв'язків та взаємодії суб'єктів регіонів через взаємодію не на державному, а на регіональному горизонтальному рівні, що в умовах глобалізаційних процесів сприяє входженню регіонів у світові структурні процеси;

- регіональна взаємодія як у межах окремих країн, так і поза нею, що зумовлена економічною доцільністю, а не адміністративними ресурсами;

- створення інтернаціонального комунікаційного середовища з креативними суспільними та управлінськими практиками тощо.

Висновки з проведеного дослідження. Варто зауважити, що осмислення процесів становлення нового регіоналізму здійснюється не тільки в економічному, а й в історичному, філософському, політичному, соціальному, культурному, психологічному та інших аспектах. Лише один цей факт є свідченням складності та багатовимірності феномену становлення нового регіоналізму, розуміння якого вимагає як диференціації, так і синтезу результатів наукових досліджень, виокремлення загального й особливого, поєднання широкого світоглядного та вузькоспеціалізованого підходів. Теорія нового регіоналізму виникла під впливом процесів глобалізації та зумовлена прагненнями до модернізації економіки.

Глобалізація як об'єктивно зумовлений етап у житті людства характеризується зростанням взаємозалежності та взаємодії країн і народів, формуванням загальносвітового інформаційного та економічного простору, технічною революцією, перетворенням знань у базовий елемент суспільного багатства, кардинальними зрушеннями в усіх сферах життєдіяльності людства.

Отже, становлення нового регіоналізму в умовах модернізації економіки в контексті євроінтеграції України, що базується на децентралізації

державних владних повноважень та формуванні засад поліцентричності прийняття управлінських рішень, сприятиме модернізації економіки в країні та досягненню конкурентних переваг на європейському та світовому ринках.

Подальшого дослідження вимагає обґрунтування інституціональних та управлінських детермінант щодо становлення нового регіоналізму в Україні в умовах глобалізаційних викликів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бутко М.П. Архітектоніка конкурентоспроможності регіонів України в контексті євроінтеграції: монографія. К.: АМУ, 2016. 452 с.
2. Декларація щодо регіоналізму в Європі. Асамблея Європейських Регіонів від 4 грудня 1996 р. Управління сучасним містом. 2001. № 7–9(3).
3. Кальченко Т.В. Глобальна економіка: методологія системних досліджень: монографія. К.: КНЕУ, 2006. 248 с.
4. Кизим С.А. Вызовы западного глобализационного проекта и национальное государство: монография. Минск: Академия управления при президенте Республики Беларусь, 2008. 267 с.
5. Тульчинская С.А. Инновационные приоритеты как основа конкурентных преимуществ экономики Украины на мировом рынке в условиях глобализации. Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». 2009. Вип. 6. С. 396–400.